

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Веселин Борисов, д.м.н.

на дисертационен труд на
доц. д-р Анжелика Спасова Велкова, дм
за придобиване на научна степен “доктор на науките”

Тема на дисертационния труд: *„Предотвратимата смъртност като индикатор за оценка на националните здравни системи в страните от Централна и Източна Европа по време на социално-икономически преход”*

1. Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният ми дисертационен труд на доц. А.Велкова е в общ обем от 318 стандартни страници основен текст и 22 стр. книгопис. Резултатите са представени в 116 таблици и 158 прецизно изработени фигури. Използвани са 398 литературни източници, от тях 18 са на кирилица. Повече от 85% от публикациите са от последните 10 години. Структурата на труда е съставена от въведение, литературен обзор, цел и задачи, методология, резултати от собствените проучвания на докторантката, обсъждане, изводи и заключение.

2. Актуалност на избраната тема

Темата е изключително актуална и значима – в медицински, социално, икономически и здравно-политически аспект. В последните две десетилетия оценката на здравните системи и техния принос за подобряване на общественото здраве са обект на задълбочени научни изследвания. Със своя труд доц. Велкова търси отговор на въпроса колко добре се справят националните здравни системи в страните от Централна и Източна Европа (СЦИЕ) с изпълнението на своята най-важна фундаментална цел в годините на социално-икономически преход и какъв е техния принос за

преодоляване на разликите в нивото на популационното здраве със Западна Европа. Тя използва предотвратимата смъртност като нова концептуална рамка и средство за оценка на здравните системи. Избраната тема е безспорно важна и актуална поради няколко причини:

- ориентирана е към количествено определяне на приноса на медицинската помощ, профилактичните интервенции и здравната политика в тези страни, който досега остава неясен или недобре подкрепен с научни доказателства;
- проучват се предотвратими причини за смърт, чието преодоляване би намалило загубите на години продуктивен живот и допринесло за социално-икономическия напредък на страните от Централна и Източна Европа;
- отговаря на необходимостта от комплексно научно изследване на предотвратимата смъртност в нашата страна, каквото до момента не е провеждано;
- осигурява се солидна научна основа както при определянето на приоритетите на здравната политика в отделните страни в контекста на драматично променящата се социална система, така и при избора на общи стратегии и средства за преодоляване на здравните неравенства между Изтока и Запада в Европа.

Литературният обзор заема една пета от общия обем на разработката и се състои от три раздела, които разглеждат същността и еволюцията на понятието предотвратима смъртност, методологичните проблеми на проучванията на предотвратимата смъртност и научните изследвания по проблема в страните от Централна и Източна Европа и в страните от Западна Европа. Доц. Велкова отлично познава и разбира основните публикации от европейската и световна литература по проблемите на предотвратимата смъртност като индикатор за оценка на здравните

системи. Анализирани са както фундаментални научни разработки, така и експертни и здравно-политически документи.

Прегледът на литературата е послужил на докторантката успешно в определянето на задачите и избора на методите на научното изследване. Детайлното познаване на състоянието на проблема проличава и по-късно в обсъждането на резултатите.

3. Цел, задачи и методи

Целта на дисертационния труд и поставените шест задачи го представят като цялостно изчерпателно научно изследване на един проблем при прилагането на съвременна комплексна методология на анализ. Последователното разработване на отделните задачи постига поставената цел и проучва задълбочено всички аспекти на предотвратимата смъртност като индикатор за оценка на националните здравни системи.

Респектираща е мащабността на проведеното самостоятелно проучване в дисертационния труд – за период от 25 години са проучени данни за смъртността от 33 предотвратими с лечение и профилактика причини в 24 страни в 9 възрастови групи и по пол. Подобни аналитични проучвания са обикновено резултат от усилията на цели научни институти и големи колективи, и не са провеждани при единна методика за страните от Централна и Източна Европа досега, което дава основание да оценя работата на доц. Велкова като изключително полезно емпирично изследване с принос за науката и здравната политика не само у нас, но и в Европа.

Използваната от доц. Велкова методология демонстрира свободно владеене и творческо прилагане на класически и модерни количествени методи за анализ. Методологична новост, въведена за пръв път в изучаването на предотвратимата смъртност от докторантката, е прилагането на метода на Е. Ариага за

количествено определяне на нейния принос към разликите в средната продължителност на живота между Източна и Западна Европа. Математическото моделиране и другите съвременни аналитични методи позволяват да се определи влиянието на редица фактори от дейността на здравната система, ресурсната обеспеченост, финансирането и стила на живот върху предотвратимата смъртност и нейните компоненти.

Комплексната методика гарантира валидност на получените резултати и осигурява тяхната сравнимост с резултати от други подобни проучвания за европейските страни.

4. Резултати от собствените проучвания

Доц. Велкова е събрала и анализирала богата информация. Проучване с такава мащабна информация от български автори не ми е известно. Тази информационна мащабност на изследването специално следва да се отбележи като достойнство и творческо постижение. Проведените от докторантката анализи и резултати са представени логично, прецизно и при добро организиране и графично илюстриране. Те предоставят количествени оценки на приносите на националните здравни системи за подобряване на общественото здраве в СЦИЕ и за преодоляване на здравните различия със Западна Европа.

Динамиката на предотвратимата смъртност и нейните компоненти е проучена за всяка СЦИЕ срезово в началната и заключителната година на периода и за 25 години. Направени са сравнения със състоянието за групата на западноевропейските страни по пол и възраст, което идентифицира специфични проблеми на медицинската помощ и здравната политика на отделните страни и на групата на СЦИЕ като цяло. Въз основа на емпиричното изследване е обсъдена приложимостта на предотвратимата със здравни интервенции смъртност като

индикатор за оценка на националните здравни системи в СЦИЕ, като са дадени конкретни препоръки и съображения за нейното използване и тълкуване.

Резултатите на дисертационният труд са обобщени в девет значими извода, които предоставят надеждни доказателства и са солидна научна основа при формулиране на приоритети за националната и европейска здравна политика. Те имат несъмнен приносен характер и са както научно-теоретични, така и научно-приложни.

Научно-теоретични приноси на дисертацията са:

1. Провеждането за първи път на широкомащабно цялостно аналитично проучване на предотвратимата смъртност за 10 СЦИЕ – новоприети членки на ЕС от 2004 г. и 2007 г. при единна комплексна методика със съвременни количествени методи за оценка на приноса на националните здравни системи.
2. Разработването на комплексна методика за оценка на ефективността на националните здравни системи в СЦИЕ чрез индикаторите за предотвратима смъртност, които допълват и обогатяват конвенционално използваните досега индикатори за оценка.
3. Анализирани са компонентите на предотвратимата смъртност и смъртността от ИБС в СЦИЕ, като са проследени 3 модела на смъртност – в страните от Централна Европа, в Балтийските страни и в България и Румъния, отразяващи различия в ефективността на националните здравни системи в условията на социално-икономически преход.
4. Проведен е за пръв път в страната мащабен сравнителен анализ за мястото и прогреса на България в годините на социално-икономическия преход сред страните от Централна и

Източна Европа по отношение ефективността на националната здравна система, измерена чрез предотвратимата смъртност.

5. Измерен е количествено приносът от подобряването на качеството на медицинската помощ и профилактичните интервенции в отделните СЦИЕ за преодоляване на различията със страните от Западна Европа по отношение на предотвратимата смъртност, като е посочено че постигането на западноевропейските стандарти би добавило от 1,3 г. до 4 г. към преживяемостта до 75-годишна възраст в СЦИЕ.
6. Представени са научни факти за вероятно по-голямото значение на осигуреността със здравни ресурси във СЦИЕ за динамиката на предотвратимата смъртност, в сравнение със западноевропейските страни.

Важни **научно-приложни приноси** на дисертационния труд представляват:

1. Предоставянето на систематизирани доказателства за динамиката на предотвратимата смъртност в годините на социално-икономически преход, практически приложими при определянето на приоритетите на националната здравна политика и управлението на здравеопазването у нас;
2. Идентифицирането на проблемни области на качеството на здравната помощ, рискови популационни групи и нозологични състояния обосновава подходящи стратегии за преодоляване на недостатъците на системно ниво и подобряване на популационното здраве.
3. Посочени са връзките на предотвратимата смъртност с редица фактори на обществената система и самото здравеопазване в отделните СЦИЕ, като са идентифицирани както национални, така и общи за новите страни-членки на Европейския съюз

проблеми по отношение на ефективността на здравните системи.

4. Резултатите от извършения анализ могат да бъдат много полезни за разширяването, конкретизирането и онагледяването на тематичните програми и съдържание на обучението на студенти и специализиращи лекари в областта на общественото здраве и социалната медицина.

Научна продукция във връзка с дисертационния труд

Списъкът на научните трудове съдържа 12 заглавия – публикации и участия в международни научни форуми. Сред трудовете има 2 публикации в международни списания и глава от монография, издадена в чужбина. Представени са данни за 3 цитирания от български автори и 54 цитирания от чуждестранни автори.

Преценявам че дисертационния труд и литературната продукция във връзка с него са самостоятелно дело на докторантката. Считам че резултатите от трудовете са популяризирани сред специализираната професионална общност, но отправям препоръка към доц. Велкова да направи своите резултати достояние на широката аудитория на здравни политици и мениджъри у нас и да увеличи броя на международните публикации.

Автореферат

Авторефератът отразява вярно структурата и съдържанието на труда и представя съществени обобщения от направените научни проучвания.

Лични впечатления

Личните ми впечатления за доц. Велкова са основани на дългогодишни наблюдения на нейното професионално и личностно израстване. Тя се изгради и доказва като отговорен, компетентен и

добросъвестен изследовател, с широка методологична подготовка и творчески размах, с нагласа за творческо партньорство и екипна дейност. Разработеният от нея дисертационен труд за научната степен „доктор на науките” е очакван логичен резултат от цялостното ѝ развитие до момента.

Заклучение

Като обобщена оценка считам, че представеният ми за рецензия дисертационен труд на доц. д-р Анжелика Велкова е мащабно изследване с фундаментална значимост и широки възможности за практически решения в областта на социалната медицина и общественото здраве. Той хвърля светлина върху редица още неизяснени генерални проблеми и слабости в настоящата здравеопазна реалност на България. Богатата информация и анализ, съдържащи се в дисертацията, са с оригинален теоретичен и приложен принос.

Дисертационния труд напълно покрива изискванията на Правилника за развитието на академичния състав в МУ-Плевен за придобиване на научната степен „доктор на науките”. Той представлява цялостно научно изследване с новаторски характер и важни приноси. Убедено препоръчвам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят научната степен „доктор на науките” на доц. д-р Анжелика Спасова Велкова.

15.02.2012 г.

Подпис:

(Проф. д-р В. Борисов, дмн)